

Vasilisa den fagra och häxan

(Saga från Ryssland)

Det var en gång en flicka som hette Vasilisa. När hon var liten blev hennes mamma plötsligt sjuk och det stod snart klart att inget skulle göra henne bättre. När hon så låg på dödsbädden kallade hon på Vasilisa och plockade fram en liten docka hon hade under filten.

"Den här har jag gjort till dig" viskade hon. "Du ska ta min välsignelse och den här dockan, ty det är ingen vanlig leksak.

När helst du har bekymmer ska du bara ge dockan lite att äta, så kommer hon att hjälpa dig."

Åren gick och Vasilisa växte upp till en strålande vacker ung kvinna. Efter en tid träffade Vasilisas pappa en kvinna som själv hade två döttrar. Fadern blev förtjust i kvinnan och tyckte att döttrarna skulle bli passande kamrater till Vasilisa, eftersom flickorna var jämnåriga. Nu blev det inte alls så. Snart efter bröllopet visade Vasilisas styvmor sin rätta natur. Medan hennes egna döttrar hölls välklädda och fina fick Vasilisa utföra de tunga sysslorna på gården. Det var hon i och för sig van vid, men nu blev allt bara orättvist. Men det var inte allt. Närhelst de kunde var styvmodern och styvsystrarna rent av elaka mot Vasilisa, men det där såg förstås fadern inget av. När han var i närheten höll de sig vänliga och inställsamma. Vasilisa var hennes fars stora ögonsten i livet och de kunde de andra kvinnorna inte tåla.

En dag skulle fadern ge sig ut på en längre handelsresa. Det skulle dröja flera månader innan han kom tillbaka och Vasilisa fruktade att det väntade hårda tider för henne. Hon hade sannerligen rätt. Styvmodern och styvsystrarna sparkade ut henne ur hemmet och hon fick bo i uthuset med grisarna och hönsen.

Dagarna gick och Vasilisas far dröjde och dröjde. Till slut hade det gått ett helt år och ryktet nådde kvinnorna att skeppet han reste med gått under i en storm. Nu hade pengarna i hushållet nästan tagit slut och de blev alla tvungna att flytta från den fina gården till en liten stuga i utkanten av en stor skog. Just här var det ingen som ville bo, så de fick huset billigt. Det var nämligen så att den hemska människoätande häxan Baba Jaga levde inne i skogen, och en sådan granne ville väl ingen ha.

Styvsystrarna sa en dag till sin mor: "Kan vi inte skicka in Vasilisa i skogen att plocka bär, så att Baba Jaga äter upp henne och vi blir av med henne för gott??" Det tyckte modern var en utmärkt idé och skickade ut Vasilisa i den mörka skogen med en korg och ett litet matpaket.

"Våga inte komma tillbaka förrän korgen är fylld till bredden med bär", skrek styvmodern och låste stugdörren.

Vasilisa kunde inte för sitt liv begripa hur hon skulle kunna hitta nog med bär för att fylla korgen. Snart skulle nog också Baba Jaga komma och sluka henne också. Men så kom hon tänka på sin mors välsignelse och dockan som hon alltid bar med sig. Hon öppnade sitt matpaket, som innehöll ett äpple och lite torrt bröd, och ställde fram det till dockan. Plötsligt kom dockan till liv och satte snabbt i sig maten.

"Du ska inte oroa dig, Vasilisa", sa den, "ty jag är här för att hjälpa dig. Sätt dig mot trädet här och vila dig en stund."

Vasilisa gjorde som dockan sa och slumrade snart lutad mot det stora trädet. Plötsligt vaknade hon av att någon ryckte henne i kjolen. Det var dockan som stod bredvid korgen, nu breddfylld med röda lingon. Vasilisa trodde knappt det var sant och hon lyfte upp den lilla dockan för att krama och tacka den,

men då hon tog i den var den bara en vanlig docka igen.

När Vasilisa kom hem med bären blev styvmmodern inte särskilt glad, som du kan förstå. Hon satte sig genast ner med sina döttrar för att hitta på något nytt omöjligt uppdrag åt Vasilisa. Nästa morgon gav de henne på nytt korgen och ett litet matpaket.

"Ge dig ut i skogen och fyll korgen till bredden med svamp. Våga inte komma hem annars!" trumpetade styvmmodern och låste dörren.

Efter att ha sökt nästan hela dagen och inte hittat en enda svamp satte Vasilisa sig ner trött. När hon öppnade sitt lilla matpaket kom hon att tänka på dockan igen.

Hon satte sin gamla leksak framför maten, och dockan kom strax till liv och lät sig väl smaka. När den ätit färdigt sa den: "Vila här en stund, så ska jag hjälpa dig."

Vasilisa slumrade mot ett träd tills dockan väckte henne igen. Nu var korgen överfull med stora, läckra svampar. Dockan blev en vanlig leksak igen och Vasilisa sprang hemåt. Nu blev styvmmodern och hennes döttrar ännu surare och började genast koka ihop en ny plan som absolut inte kunde gå fel.

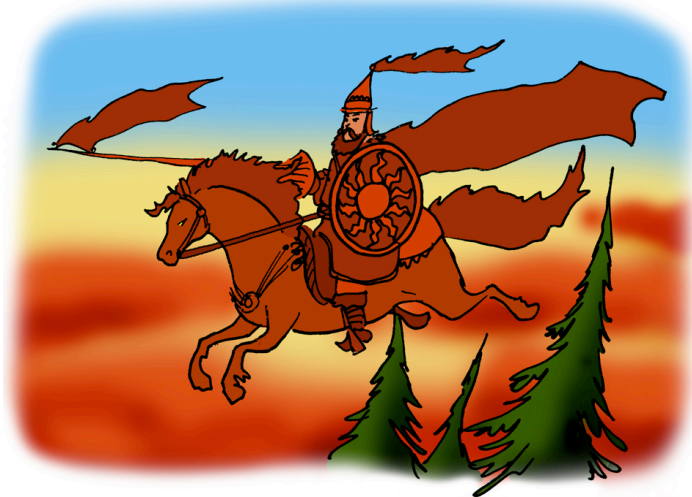
Nästa afton satt de tre flickorna och sysslade med handarbete. Som enda belysning hade de en liten ljusstump på ett bord. En av styvsystrarna lutade sig över ljuset liksom för att låtsas att hon skulle korta vecken. Istället släckte hon ljuset.

"Äsch!", gnällde hon. "Nu har vi inget ljus alls i huset, men jag kan nog se ändå att laga strumpor."

"Jag kan också se hur jag lagar", sa den andra styvsystern. "Men Vasilisa, som syr i knappar, skulle behöva ett ljus."

Så ropade de på sin mor, som sa: "Det enda stället här i skogen där man kan hämta ljus är i häxan Baba Jagas stuga. Gå genast dit, Vasilisa, och hämta nya ljus åt oss."

"Nu måste det säkert vara ute med mig", tänkte Vasilisa, men lydde ändå sin styvmor och gick ut i skogen för att söka rätt på häxans hus. När hon gått ett stycke hörde hon ett häftigt hovklapper och en ryttare i skinande vit rustning, ridande på en vit häst susade förbi. Genast blev luften klarare och ljus började sippra in genom de tjocka trädgrenarna.

En stund senare kom en ny ryttare förbircidande. Han och hans häst var röda som den flammande elden. Strax blev luften ljum och fåglarna började spela. Efter ännu en tid dundrade en becksvart ryttare på en lika svart häst förbi. Fåglarna tystnade och hela skogen föll i mörker.

Nu såg knappt Vasilisa var hon satte fötterna, men plötsligt skymtade ett märkligt sken

framför henne. Det visade sig komma från en liten märklig stuga. Huset stod på ett par stora fågelben och på staketet, som var gjort av människoben, satt döskallar med ett sjukligt grönt ljus lysande ur ögonhålorna.

Det började svischa och smälla i luften och häxan Baba Jaga kom flygande. Hon satt i en stor mortel och tog sig fram genom att ro med mortelstöten och borsta bakom sig med en kvast. Själv var hon anskrämlig att skåda. Hon var mager som ett skelett och hade tänder av järn.

"Har du kommit hit för att bli mat åt mig??" undrade Baba Jaga.

"Nej, gammelmor!" utropade Vasilisa. "Jag skulle bara behöva lite ljus att ta med mig hem."

"Säger du det!?", skorrade häxan. "Du får nog bli mat

ändå, för jag har inte ätit på hela dagen."

"Låt mig laga kvällsmat åt gammelmor istället", bad Vasilisa.

Det gick häxan med på och visade in flickan i köket. Där fanns både öl, kött och grönsaker av alla de slag. Vasilisa lagade det bästa mål mat hon kunde medan häxan tog sig en tupplur. När Baba Jaga ätit upp var hon mycket nöjd och ville att flickan skulle stanna hos henne en tid och sköta hennes hushåll. "Imorgon ska du städa huset, sopa gården, laga mat och tvätta" sa häxan. "Sedan ska du rensa mina vetesäckar från ärtor som råkat följa med."

På morgonen nästa dag efter att den vite ryttaren dragit förbi visslade Baba Jaga på sin mortel, klev upp i den och for ut i världen för att ställa till elände.

Vasilisa tog lite rester från kvällsmaten och la dem framför dockan. Dockan

vaknade till, åt och undrade vad Vasilisa ville. Hon berättade om häxans arbetsuppgifter och undrade sedan förtvivlad: "Hur ska jag kunna hinna med allt detta på en dag?"

"Sköt du om hushållsytsslorna, så rensar jag vetet" sa dockan.

Vasilisa började sitt arbete och såg den röde ryttaren fara förbi huset. Så småningom kom också den svarte ryttaren och mörkret föll.

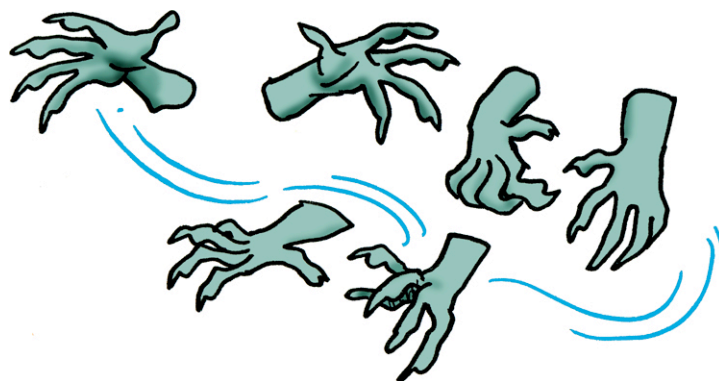
"Nu var jag färdig" sa dockan "och du också, ser jag." Den lilla leksaken kröp ner i Vasilisas ficka och blev stilla.

Baba Jaga kom farande en stund senare och lät sig väl smaka av kvällsmaten.

"Har du gjort allt jag bad dig om", frågade häxan.

"Varsågod och se själv", sa Vasilisa.

"Troigna tjänare!" ropade häxan. "Kom och mal vetet."

Tre par händer kom flygande i luften, hällde ut vetet på en kvarnsten och började mala. När häxan tittade på det rena mjölet och var mycket nöjd.

Nästa morgon fick Vasilisa samma order, förutom att hon nu skulle rensa en säck vallmofrön så de blev helt rena från jord. Då häxan farit iväg väckte Vasilisa upp dockan, som rensade fröna medan hon själv utförde hushållssysslorna. När den svarte ryttaren ridit förbi kom Baba Jaga hem och åt kvällsmat. Hon ropade efter sina flygande händer som genast kontrollerade att vallmofröna var rena och fina.

"Jag skulle vilja fråga en sak", sa Vasilisa blygt.

"Ja, ut med språket bara!" sa häxan som var på gott humör.

"Jo, jag undrade om de tre ryttarna som jag ser varje dag."

"Å, de är alla mina tjänare! Den vite ryttaren är gryningen, den röde dagen och den svarte skymningen. Men nu måste jag fråga dig en sak -hur hinner du med allt arbete jag ger dig varje dag?"

"Å det är tack vare min mors välsignelse. Utan den skulle jag aldrig klara mig."

Nu svartnade häxan i synen och gnisslade med sina järntänder.

"Vad säger du!? Har jag släppt in en välsignad människa i mitt hus??" Med ens tycktes den magra häxan krympa och bli mindre.

"Är inte mor nöjd med mitt arbete?" undrade Vasilisa.

"Jo, jo!" pep häxan och krympte lite till. "Men jag tål inte kristet folk nära inpå!"

"Det var mina styvsystrar och min styvmor som egentligen skickade hit mig för att hämta ljus", sa Vasilisa till Baba Jaga som nu inte var större än ett litet barn.

"Ta då en av mina glödande döskallar på staketet och ge dig av!!" ylade häxan.

Vasilisa fick bråttom därifrån. Hon tog en av skallarna under armen och sprang raka vägen hem. När hon skymtade stugan tänkte hon att hon kanske blev utslängd om hon kom hem med en döskalle.

Därför började hon gräva ner den, men döskallen sa till henne:
"Ta in mig till din styvmor istället!"

Styvmodern och hennes döttrar blev surare än någonsin då Vasilisa kom hem helskinnad.

"Här är ert ljus", sa flickan och räckte dem döskallen. Sedan gick hon för att sova, men knappt hade hon hunnit till sängen då hon hörde ett fasansfullt tjut. Den glödande döskallen hade spänt sina ögonhålor i de tre kvinnorna och bränt dem till aska på fläcken!

Nu lämnade Vasilisa det gamla huset och det gräsliga som hänt där bakom sig. Hon pratade med sin docka och fick rådet att gå till en liten rosa stuga som låg strax utanför den stora stad där kungen bodde. Där blev hon hjärtligt välkommen av den gumma som bodde där och som länge hade längtat efter sällskap. När Vasilisa öppnade det lilla knyete som innehöll hennes få ägodelar såg hon till sin förvåning en liten vävstol ramla ut.

"Jaså", sa gumman. "Du väver! Ja, kungen har länge varit missnöjd med kvaliteten på de tyger som tillverkas i staden. Imorgon ska han kalla till sig alla vävare och undersöka deras tygprover för att se vem som ska bli kunglig vävare. Kanske du hinner göra ett prov tills imorgon?"

Vasilisa lovade att prova, men förstod att hennes egen kunskap i vävning knappast skulle räcka till. När gumman somnat väckte hon upp sin docka igen.

"Jag misstänker att vävstolen var ditt påhitt!" sa Vasilisa.

"Det stämmer", sa dockan. "Lägg dig nu att vila, så ordnar jag med vävningen."

På morgonen var tyget färdigvävt. Det var lätt som spindelväv men starkt som läder, och väldigt, väldigt vackert. Gumman hjälpte Vasilisa göra sig fin och så gick de iväg mot slottet. Det var fullt med landets främsta vävare och deras tyger, men det verkade inte som kungen var nöjd med något han fick se. Tills han nådde fram till Vasilisa, vill säga. Han tyckte att hennes tyg var det vackraste han sett, men mest betagen blev han i Vasilisa själv.

"Du ska stanna hos mig de närmsta fjorton dagarna och sy mig tolv skjortor av ditt vackra tyg", sa kungen. "Klarar du det ska du bli min hustru... Det blir du ändå, om du vill", viskade han sedan till henne.

Så Vasilisa sydde kungens tolv skjortor och hann under tiden bli lika förälskad i honom som han var i henne. Strax innan bröllopet dök Vasilisas far upp! Han hade suttit skeppsbruten på en öde ö tills ett av kungens skepp hittat honom. Tillsammans med gumman i den lilla rosa stugan fick han också bosätta sig i kungens slott. Den magiska dockan bar Vasilisa alltid med sig, ända tills hon själv fick en dotter som någon gång kunde behöva lite extra hjälp i livet.

Slut!